

Rädda landets ekonomi och öka statskulden

Dagens Industri den 1 april 2020

Varför är regeringen så försiktig? Sverige står inför sin värsta kris i modern tid där den reella arbetslösheten kommer stiga mycket snabbt. 36.800 har varslats under mars månad, merparten under gånga veckan. Detta ska jämföras med 22.000 som mest under 1990-talskrisen. Under mars 2019 uppgick varslen till strax över 3.000. Till detta kommer de ytterligare 800.000 som inte omfattas av varselstatistiken, bland annat egenföretagare och giggare, som drabbas hårt. Innan sommaren kommer vi med stor sannolikhet se tvåsiffriga arbetslöshetstal. Under 1990-talskrisen gick ungefär 70 procent av de varslade vidare till arbetslöshet och arbetslösheten fyrfaldigades mellan 1990 och 1993. Vi ser redan nu ett stort antal nära förestående konkurser där näringslivet inte har någon som helst del i den uppkomna situationen. Samtidigt förutsätter en snabb återgång att det finns företag kvar som är villiga att återanställa den arbetskraft som löper en uppenbar risk att bli arbetslös inom de närmaste veckorna.

Januaripartierna hävdar att de insatser som hittills beslutats om motsvarar drygt 10 procent av BNP. Merparten består dock av export- och lånegarantier där staten också kräver en garantiavgift av bankerna som förväntas täcka en betydande del av kreditförlusterna. De medel som ställs till förfogande via skattekonton blir sannolikt en vinstaffär eftersom räntan är ungefär fem gånger högre än marknadsräntan. I och med det tredje krispaketet och de ytterligare 11 miljarderna till arbetsmarknadspolitik och utbildning landar de direkta stöden på totalt 84 miljarder kronor. Det innebär att de faktiska kostnadsåtaganden som staten hittills gjort motsvarar ungefär 1,7 procent av BNP.

Sverige har ett urstarkt finanspolitiskt läge med en bruttoskuld på 35 procent av BNP och skulle med mycket små statsfinansiella konsekvenser låna upp 10 procent av BNP, motsvarande 550 miljarder kronor. Räntekostnaden skulle vara marginell. Allra viktigast är att räkna på alternativkostnaderna: Vad innebär det om arbetslösheten går upp till 15 procent och flera företag i Sverige slås ut? Hur påverkas återhämtningsförmågan? Har Sverige de villkor som krävs för att entreprenörskapet ska ta fart efter krisen?

En tolkning till den försiktighet som än så länge präglar regeringens agerande är att varje valrörelse sedan åtminstone 1990-talskrisen, kanske ända tillbaka till industriminister Nils G Åslings företagsakut på 1970-talet, har handlat om hur väl sittande regeringar har hanterat statsfinanserna. Under den svåra krisen 1991–1993 ökade Sveriges statskuld med drygt 200 procent på några år, budgetunderskottet översteg 12 procent av BNP och drygt 500.000 arbetstagare miste sina jobb. Sverige beskrevs i vissa medier som en bananrepublik: varm sommar, bra i fotboll (VM-brons 1994) och en skenande statskuld.

Beskrivningen och kritiken mot den förda politiken var i hög grad onyanserad, det fanns inte särskilt många alternativ till en expansiv finanspolitik. Utan den hade situationen varit än värre. Kronförsvaret och 500 procents ränta under 1990-talskrisen kunde visserligen ha släppts tidigare vilket hade underlättat. Under 1990-talskrisen genomgick Sveriges näringsliv trots allt en nödvändig strukturomvandling.

Socialdemokraterna lyckades under samtliga val fram till 2006 frammana bilden av att den borgerliga regeringen slösaktigt hanterat statens finanser under 1990-talskrisen. Under den borgerliga regeringsperioden 1976–1982 var retoriken liknande där Olof Palme i ett berömt tal hävdade att: "De har rensat det dukade bordet, de har tömt skafferi och vishusbodrar, de har lagt åkern i träda och ätit sig igenom de internationella bankpalatsens matsalar på svenska folkets kontokort."

Samma tema återkom efter finansmarknadskrisen 2008–2009. Såväl borgerliga regeringar som socialdemokratiska har åberopat principen "krona för krona" och i vildsinta svingar försökt utmåla sina motståndare som lättsinniga slösare. Samtidigt ansågs Sveriges politik under finanskrisen vara ett föredöme av internationella bedömare.

Det finns sedan en lång tid tillbaka en valcyklisk komponent i de budgetar som lagts fram. Däremot har krishanteringen i stort skett på ett ansvarsfullt sätt oavsett partifärg.

Vi misstänker – givet tidigare framgångsrika valstrategier – att nuvarande regering med stödpartier skulle känna sig extremt obekväma att gå in i en valrörelse 2022 med en betydligt högre statsskuld och budgetunderskott som sprängt det finanspolitiska ramverket. Att utmåla sittande regering som ekonomiskt oansvarig har visat sig vara en framgångsrik strategi historiskt och kan sannolikt krönas med framgång även i kommande val.

Dessvärre försenar detta insatser som i dag skulle behövas för att säkra förutsättningarna för ett bestående och konkurrenskraftigt näringsliv. Det är bra med bromsar för att inte statsfinanserna ska gå överstyr men det får inte ske på bekostnad av en stor mängd svenska företags överlevnad och att därmed privata jobb hotas. Vi har i tidigare artiklar efterlyst mycket större insatser från januaripartierna. Att inte rädda långsiktigt livskraftiga bolag i dag kommer dels leda till höga kostnader via a-kassa och försörjningsstöd, dels till en långsammare och samhällsekonomiskt kostsam återhämtning när väl pandemin är över. Att i detta läge öka statsskulden och skingra osäkerheten ser vi som en motiverad strategi givet alternativen. Att under en kort period lägga 100 miljarder per månad för att rädda företag från konkurs kan nu vara väl använda pengar.

Martin Andersson

Pontus Braunerhjelm

Johan Eklund